

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

XI.503.2.2016.ACh

Pani
Marlena Małag
Minister Rodziny, Pracy
i Polityki Społecznej
ul. Nowogrodzka 1/3/5
00-513 Warszawa

Uprzejmie dziękuję za informację odnoszącą się do wkładu Polski w dyskusję na forum Grupy Roboczej ONZ ds. Starzenia się (*Open-ended Working Group on Ageing*, dalej: OEWGA), przekazaną w piśmie z dnia 4 grudnia 2019 r. (ozn.: DAS.071.1.2019.MZ). W tym kontekście **chciałbym zaproponować Pani Minister możliwie pilne wspólne omówienie aktualnego stanu zabezpieczenia praw osób starszych i dalszych działań, mających na celu skuteczne przygotowanie naszego państwa na wyzwania związane z przyspieszającym starzeniem się społeczeństwa.** Do wyobraźni przemawia chociażby fakt, że obecnie odnotowujemy już liczbę 9,5 mln osób w wieku powyżej 60 lat, a za 5 lat, czyli w 2025 r., w wiek powyżej 80 roku życia zaczną wchodzić osoby urodzone podczas powojennego wyżu. To oznacza m.in. gwałtowny przyrost popytu na usługi wsparcia w środowisku zamieszkania, czy opieki geriatrycznej.

Także z tego względu podczas spotkania chciałbym poruszyć temat **toczącej się debaty nad nową konwencją o prawach osób starszych oraz znaczenia udziału delegacji rządowej w zbliżającej się 11. Sesji OEWGA w dniach 6-9 kwietnia br. w siedzibie ONZ w Nowym Jorku**, która stanowi kluczowe forum rozmów w tym zakresie. Uczestnictwo w tej debacie umożliwia wpływanie na kształt dokumentu, który może zostać ostatecznie przyjęty przez wspólnotę międzynarodową – mam nadzieję, że w formie wiążącej strony umowy. Przykładem dla Polski mogłyby być w tym wypadku Niemcy, które mając zdystansowane stanowisko wobec nowej konwencji, są aktywnymi uczestnikami tej debaty zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”.

Dodatkowo należy mieć na względzie, że znaczenie udziału odpowiedniej reprezentacji państw w sesjach OEWGA zwiększa się w świetle rezolucji Trzeciego Komitetu Zgromadzenia Ogólnego ONZ w sprawie starzenia się, przyjętej w dniu 12 listopada 2019 r.¹. W tym dokumencie zauważono brak świadomości w wielu częściach świata przyjęcia Madryckiego Planu Działania w kwestii starzenia się społeczeństw z 2002 r., a tym samym ograniczenia w jego efektywnym wdrażaniu. Zauważono również konieczność uwzględnienia spraw istotnych dla osób starszych w kontekście realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju 2030 (*Sustainable Development Goals*, dalej: SDG)² i zachęcono państwa członkowskie ONZ do przedstawiania tych kwestii w woluntarystycznych raportach z wdrożenia SDG. Nowością, która została ustalona na mocy wymienionej rezolucji, jest **przyjmowanie po każdej sesji OEWGA rekomendacji negocjowanych na poziomie międzyrządowym** (ang. *intergovernmentally negotiated recommendations*), które będą przedstawiane Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ do rozpatrzenia. To oznacza, że ustalenia z kolejnych sesji będą przyjmowane w formie pisemnej i tym samym będą miały silniejszą moc oddziaływania. **Nie może zabraknąć aktywnego, pozytywnego udziału Polski w wypracowywaniu tych dokumentów.**

W samej Unii Europejskiej sytuacja osób starszych różni się w zależności od kraju, w którym żyją – wskazuje na to wskaźnik Aktywnego Starzenia się (*Active Ageing Index*, dalej: AAI)³. To powinno dodatkowo motywować państwa członkowskie UE, w tym Polskę – w której AAI należy do najniższych w UE – do refleksji odnoszącej się do sytuacji osób starszych mieszkających na ich terytorium. **Potrzebny jest wyraźny głos Polski w UE jako przedstawiciela tych państw, które mają stosunkowo najwięcej wyzwań związanych ze starzeniem się społeczeństw tak, by został on odzwierciedlony także we wspólnym stanowisku UE na kolejnych sesjach OEWGA i miał na celu wzmocnienie sytuacji seniorów⁴.** Zgodnie z wnioskami sformułowanymi na podstawie analiz AAI opublikowanych w październiku 2019 r., postuluje się zbudowanie koalicji państw o niższym poziomie wskaźnika AAI (Bułgaria, Chorwacja, Grecja, Hiszpania, Węgry, Włochy, Polska, Słowacja, Słowenia, Rumunia) i wspólnego zastanowienia się, w jaki sposób państwa te mogą efektywniej odpowiedzieć na potrzeby związane ze starzeniem się ludności, zwłaszcza w odniesieniu do partycypacji społecznej osób starszych, zatrudnienia, niezależnego życia oraz dostosowania środowiska tak, aby sprzyjało aktywnemu starzeniu

¹ A/C.3/74/L.14/Rev.1, dostęp pod adresem <https://undocs.org/A/C.3/74/L.14/REV.1>.

² <https://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>, <https://www.un.org.pl/>, zob. również informację z realizacji Agendy Zrównoważonego Rozwoju w Polsce http://unic.un.org.pl/files/259/Polska_VNR_20180615.pdf.

³ Active Ageing Index 2018, Analytical Report, UNECE, October 2019 r. dostęp: https://www.unecce.org/fileadmin/DAM/pau/age/Active_Ageing_Index/ACTIVE_AGEING_INDEX_TRENDS_2008-2016_web_with_cover.pdf.

⁴ Zob. Stanowisko UE na 10 Sesję OEWGA, s. 3, <http://statements.unmeetings.org/media2/21491235/european-union.pdf>.

się⁵. Jeżeli została już podjęta inicjatywa w tym zakresie, to również chętnie wysłuchałbym informacji o jej szczegółach podczas naszego spotkania.

Wydaje się, że pogłębiona współpraca w tym zakresie pozwoliłaby na omówienie także w gronie tych państw rozwiązań adekwatnych do identyfikowanych wyzwań, mających na celu stworzenie sprzyjających ram prawnych na poziomie międzynarodowym (np. w formie konwencji), a przez to ułatwiłaby aktywne włączenie się do dyskusji na poziomie europejskim i globalnym. Przyczyniłaby się także do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju pomiędzy państwami członkowskimi UE.

Biorąc pod uwagę rozmiar wyzwań, warto **podjąć refleksję nad innowacyjnymi rozwiązaniami systemowymi w kontekście transferów społecznych kierowanych bezpośrednio do gmin, np. w formie subwencji senioralnej**, analogicznej do subwencji edukacyjnej, z założenia mającej wspierać kompleksowe działania na rzecz aktywnego starzenia się, zgodnie z lokalną diagnozą sytuacji i potrzebami osób starszych. Wydaje się istotne, aby odchodzić od projektowego podejścia, w które wpisana jest tymczasowość i zależność od środków unijnych, w kierunku działań senioralnych na rzecz zrównoważonego, systemowego rozwoju, który będzie funkcjonował zgodnie z zasadą niepomijania w nich nikogo (*not leaving anyone behind*).

Ponadto pozwolę sobie zauważyć, że w Komisji Europejskiej powołano Panią Dubravkę Šuica na stanowisko **Komisarz ds. Demografii i Demokracji**, wyposażając ją w kompetencje i wyznaczając nowy kierunek polityki demograficznej w Unii Europejskiej⁶. Komisarz ma zmierzyć się z całym spectrum wyzwań wynikających ze zmiany demograficznej, odnoszących się do wszystkich pokoleń. Zadania obejmują ocenę wpływu procesu starzenia się ludności na poszczególne grupy społeczne i regiony oraz ocenę zjawisk związanych z postępującą zmianą demograficzną, które przyczyniają się do utraty zaufania do struktur demokratycznych ze względu na poczucie, że potrzeby tych grup czy osób są pomijane. Te kwestie oddziałują na każdy z obszarów życia społecznego: od ekonomii po opiekę zdrowotną, migrację, środowisko, kształt życia politycznego i kulturalnego oraz miejsce, jakie zajmujemy na świecie. Zadania Komisarz przewidują także wskazanie możliwych działań wspierających wszystkie grupy, których sytuacja będzie się zmieniać, w tym dzieci, osób, które potrzebują godzić życie rodzinne z zawodowym, starzejących się pracowników, a dodatkowo osoby zamieszkujące na wsiach i w miastach. Pani Dubravka Šuica wśród swoich zadań ma również przygotowanie Zielonej Księgi w zakresie Starzenia (*Green Paper on Ageing*), która ma rozpocząć szerszą debatę na temat opieki długoterminowej, systemu emerytalnego oraz strategii w zakresie ochrony praw dziecka. W moim przekonaniu to **całościowe podejście do demografii, zawarte w misji**

⁵ Active Ageing Index 2018, s. 22.

⁶ https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/mission-letter-dubravka-suica_en.pdf.

powierzonej Komisarz ds. demografii i demokracji, stanowi szansę także dla Polski, aby zawczasu przejrzeć prowadzone do tej pory analizy i uzupełnić je o aspekty, które będą stanowiły o spójnym podejściu do życia obywateli Polski i Unii Europejskiej od dzieciństwa aż po starość, a także o oddziaływaniu procesów starzenia się społeczeństwa (zmiany jego struktury według grup wiekowych) na poszczególne grupy społeczne. Biorąc pod uwagę zakres zadań wspomnianej Komisarz oraz zakres kompetencji przypisany do stanowisk i jednostek działających w samym tylko Ministerstwie Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, m.in. do stanowiska Sekretarza Stanu Pana Stanisława Szweda i Podsekretarza Stanu Pani Barbary Sochy, Pełnomocnika Rządu ds. polityki demograficznej⁷ oraz Departamentowi Polityki Senioralnej⁸, nie wspominając o działaniach podejmowanych przez inne resorty, wydaje się, że także w Polsce **potrzebny jest mechanizm koordynujący** realizację działań odnoszących się nie tylko do osób starszych, ale także do młodszych grup wiekowych. Poprzez jego wprowadzenie polityka społeczna w Polsce ujmowałaby nie tylko aspekt polityki wobec osób starszych, ale wobec starzenia się jako zjawiska społecznego.

Wymienione wyżej kwestie sprawiają, że za niezbędne uważam omówienie kolejnych kroków legislacyjnych, w tym nowelizacji ustawy o osobach starszych. Ich celem powinno być zwiększenie efektywności prowadzonej polityki senioralnej oraz koordynacja działań, obejmujących także młodsze grupy wiekowe, na których sytuację ma wpływ zmiana demograficzna. Pewne propozycje przedkładałem już w wystąpieniach z 2019 r. kierowanych do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej⁹.

Przekazując powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 1 w zw. z art. 17b pkt 1 i 3 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2018 r. poz. 2179, z późn. zm.), liczę na otwartość Pani Minister na rozmowę mającą na celu systemową poprawę sytuacji osób starszych i wskazanie propozycji dogodnych dla Pani Minister terminów spotkania¹⁰.

⁷ Zarządzenie Nr 2 Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 16 stycznia 2020 r. w sprawie zakresów czynności członków kierownictwa Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (Dz. Urz. MRPiPS z 2020 r. poz. 2).

⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/departament-polityki-senioralnej>.

⁹ Wystąpienia z 10 maja i 24 czerwca 2019 r.

¹⁰ Dane do kontaktu w tej sprawie: Pani Anna Chabiera, główna specjalistka w Zespole ds. Równego Traktowania (anna.chabiera@brpo.gov.pl, tel. 22 55 17 991).